

ГРОШІ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

**Ольга Барда, вчитель географії
Рівненського природничо-
математичного ліцею «Елітар»**

Гроші займають особливе місце серед речей-символів, що оточують людину. В обігу гроші виступають не тільки в якості символічного вираження власності, але й як символічний посередник людських відносин.

Вивчаючи особливості поведінки людей, які виявляються в зв'язку з відношенням до грошей, психологи роблять співставлення їх з цінностями, установками, соціальними уявленнями або з такими особистісними внутрішніми психофізіологічними якостями як, наприклад, темперамент. Аналізуючи індивідуальні і групові відмінності поведінки людей, які виявляються в зв'язку з відношенням до грошей, психологи отримують цікаві результати. Зокрема, у тестуванні учнів, які ще не включені у всі стадії виробництва, було

отримано цікаві дані про домінування певних особистісних якостей в окремих економічних зв'язках. За допомогою методики Р. Кеттелла виявилось, що діти з високою самооцінкою надають меншого значення факторам престижу грошам, а з низькою - ховаються за гроші, прагнуть з їх допомогою закріпити своє становище, хоча б у власних очах. Соціальна сміливість виявляється у більшій схильності до ризику, високий самоконтроль виявляється у більш сильному фінансовому самоконтролі. Тривожність знаходить відображення і в занепокоєнні з приводу витрат, економії і великому фантазуванні на тему грошей. [1].

Новим явищем в економічній поведінці сучасної молоді є підвищення ролі грошової мотивації. Гроші стають вагомим фактором у порівнянні людей, з'явилась фрустрація, що пов'язана з деформацією сімейних фінансових відносин, наприклад, коли працює лише мати, а батько безробітний. Володіння грошима зумовлює різну поведінку, яка пов'язана із самоствердженням особистості. Буває, що гроші є єдиним засобом закріпити своє становище, свій статус в суспільстві або прийняття самого себе, змінити образ Я. Особиста власність, можливості матеріального забезпечення впливають на сприйняття однієї людини іншою. Іноді для самозадоволення індивіда важливим є сам факт володіння грошима. Коли людина попадає в умови тривалої відсутності грошей, недостаток їх навіть на харчі, її психіка починає деградувати. По-перше, нерідко через безробіття, розорення, стихійні лиха втрачаються трудові навички, кваліфікація, спрощується образ життя. Людина поступово стає маргіналом. По-друге, оскільки соціальний простір не терпить пустощі, таких людей легко втягнути в різного роду асоціальні акції.

Дослідження показують, що люди довше зберігають своє здоров'я, залишаються психічно урівноваженими і фізично міцними, якщо не відмовляють собі у задоволенні

витрачати гроші. У людей, які відмовляють собі у всьому, більш низькі показники в особистих, фінансових досягненнях, песимістичність.

Незадоволеність матеріальним статусом має психологічні наслідки. Нереалізовані потреби, борги, малі заощадження, невтішні порівняння себе з іншими, втрата фінансового контролю над життям здатні викликати тривожність, депресію, обурення, безпомічність і навіть серйозні захворювання.

Гроші, як атрибут ринкового господарства, приймають участь в експансії речового світу, змушуючи людей заробляти все більше, і заради своєї ніші ставати рабами грошей. Це породжує, як писав Е. Фромм, тенденцію переважання поверхневого багатоманітного гнучкого мислення, а в сфері формування особистості - пластичного гнучкого ринкового характеру. Першим розробив найпростішу грошову типологію особистості Е. Фромм. З його даними добре узгоджуються відомості Х. Голберга і Р. Левиса. Типологія легко доповнюється новими типами, що виявлені в процесі життєвих спостережень і спеціальних досліджень. На основі цього російська дослідниця О. Дейнека представила таблицю грошових типів особистості.

Психологічний економічний тип особистості здебільше зумовлюється ставленням людини до грошей (табл.1). Ставлення до грошей визначається характером їх використання. Деяким людям гроші потрібні для самоствердження. Відчуття себе багатим або бідним впливає на формування спрямованості і професійного вибору особистості. Як засвідчують дослідження зарубіжних психологів, відсутність грошей у молодих представників бідних сімей спонукає їх вибирати професію з великими заробітками, організовувати комерційну або виробничу діяльність. Коли вони засвоюють певний статус в суспільстві, то у них формується суворий, не схильний до емпатії характер. У багатій людині зовсім інші можливості.

Таблиця 1

Грошові типи особистості (за О. Дейнекою)[2].

Тип особистості	Характеристика
Скнара	Приваблює накопичення грошей само по собі. Відчуває страх втрати, підозри до оточуючих. Гроші надають йому захищеність.
Марнотрат	Безконтрольно витрачає гроші, особливо в період депресії з'являються відчуття своєї незначущості. Часто це люди з низькою самооцінкою, впевнені в тому, що гроші їй підвищують. Задоволення від володіння грішми тимчасове
Грошовий мішок	Захоплений грішми, які розглядає як кращий спосіб добитися високого статусу і схвалення оточуючих. Гроші для нього — джерело сили і влади
Торгаш	Відчуває власну перевагу над іншими, коли вдається купити речі за меншу суму. Дратується, коли потрібно платити ціну, яку правлять
Грок	Бадьорий оптиміст, коли приймає виклик, отримує виграш або програє гру. Гроші для нього — символ свободи.
Колекціонер	Гроші являють собою цінність як предмет мистецтва. Добре розуміє їх вартість в цьому сенсі. За типом діяльності ближче за все до торгаша. За професією може бути ким завгодно.
Абстракціоніст	Байдужий до грошей, накопичення, покупок. Охоче доручає розпоряджатися заробленими грішми близьким людям, звільняючи час для роботи. Часто зустрічається серед діячів творчої праці.

Конкретик	Людина, для якої гроші являють собою цілком усвідомлену і визначену річ. Нестачу грошей сприймає трагічно. Дотримується етики накопичення
Заздрісник	Заздрить тим, хто досяг великих успіхів, не здатен взяти на себе відповідальність за свої невдачі. У випадку грошової вдачі чваниться перед тими, хто має менше грошей.
Паразит	Готовий жити за рахунок подачок, не несе відповідальності ні за кого і ні за що
Фальшиво монетник	Яскраво виражена схильність до отримання вигоди шляхом обману. Не обов'язково багата людина.

Теоретично вони є різноманітнішими і більш пов'язаними з особистісними нахилами людини на противагу тим обставинам, коли комерційна діяльність вибирається дітьми з бідних сімей всупереч їх задатків і здібностей. Цілком природно, що можливість варіації вибору впливає на формування особистості.

Як стверджував У. Джеймс, особистість в широкому розумінні - це "Я", плюс капітал і готівка, зміни яких впливають на трансформацію "Я".

Отже, гроші є важливим фактором економічної соціалізації особистості на всіх вікових етапах її розвитку. Через гроші людина зв'язана з іншими людьми в єдину економічну реальність.

Використані джерела

1. Економічна соціалізація молоді: соціально-психологічний аспект / за заг. ред. В. В. Москаленко. – К. : Укр. центр політ. менеджменту, 2008. – 336 с.

2. Дейнека О. С. Экономическая психология.(Учебное пособие) / О.С.Дейнека. - СПб.:Питер. изд.. С.Петербург. ун-та. 2000. 160 с.

Про місце грошей серед речей-символів, що оточують людину, про гроші, які виступають не тільки в якості символічного вираження власності, але й як символічний посередник людських відносин. Підвищення ролі грошової мотивації в економічній поведінці сучасної молоді, вплив матеріальних грошових статків на здоров'я людини та психічну рівноваженість